

Colecția: **ISTORII SECRETE**

Coperta: Stelian BIGAN

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BOERESCU, DAN-SILVIU

Enigme neelucidate și întâmplări spectaculoase din marile orașe românești, rămase sub pecetea tainei : docu-drame și mituri istorice însoțite de consemnări din presă / prezentate de Dan-Silviu Boerescu. - București : Integral, 2019

Conține bibliografie

ISBN 978-606-992-258-3

94

© INTEGRAL, 2019

Editor: Costel POSTOLACHE

Tehnoredactor: Stelian BIGAN

Tipărit la Monitorul Oficial R.A.

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

ISBN 978-606-992-258-3

Enigme neelucidate și întâmplări spectaculoase din marile orașe românești, rămase sub pecetea tainei

Docu-drame și mituri istorice
însoțite de consemnări din presă
prezentate de Dan-Silviu Boerescu

INTEGRAL

Coleția: STORIE

Tipografia: STORIE

Descrierea: STORIE

BOEMACH: STORIE

Descrierea: STORIE

BOEMACH: STORIE

Complet bibliografic

ISBN 978-606-993-258-3

BOEMACH: STORIE

BOEMACH: STORIE

BOEMACH: STORIE

BOEMACH: STORIE

BOEMACH: STORIE

BOEMACH: STORIE

BOEMACH: STORIE

BOEMACH: STORIE

BOEMACH: STORIE

BOEMACH: STORIE

BOEMACH: STORIE

BOEMACH: STORIE

Sumar

**Bucureștiul subteran, o istorie veche de sute de ani,
însemnată cu sânge: crime, tâlhării, dispariții misterioase.**

De la Vlad Țepeș la Nicolae Ceaușescu / 7

**Misterul raketelor de la Sibiu din secolul al XVI-lea
și de la începutul secolului XX, fără de care omul
nu ar fi ajuns niciodată pe Lună / 33**

**Taina Apocalipsei în picturile murale din Biserica
„Sfântul Nicolae” din Brașov și strania implicare a Securității / 43**

**„Epidemia” de vampirism,
Republica Bănățeană și alte enigme ale Timișoarei de altădată / 53**

**Pub-ul din Cluj care a devenit primul bar cinetic steampunk din lume
și poveștile altor locante unice / 89**

Lămuriri bibliografice / 103

Bucureștiul subteran, o istorie veche de sute de ani, însemnată cu sânge: crime, tâlhării, dispariții misterioase. De la Vlad Țepeș la Nicolae Ceaușescu

Există mai multe orașe cu acest nume, nu doar un singur București! Între acestea, Bucureștiul subteran este o realitate istorică încă din Evul Mediu și până în ziua de azi. Primele hrube subterane au fost construite de negustorii de vinuri, la început de secol al XV-lea, în scopul de depozitare și păstrare a butoaielor cu vin. În timp, beciurile au fost extinse și între ele s-au creat tuneluri de trecere, pentru carele trase de boi, ce transportau butoaiile cu vin. În timpul domniilor fanariote (1711-1821), din cauza contextului politic mereu schimbător, mulți boieri și domni și-au construit reședințe fortificate, care aveau

căi de ieșire secrete, pe sub pământ. Au circulat multe legende, povești dar și adevăruri, despre gangurile subterane ale Bucureștiului. Despre Vodă Caragea (1812-1818), se spunea că „se plimba cu caleașca pe sub pământ, de la Palatul Cotroceni, până la Curtea din Dealul Spirii”. Primele punți de legătură subterane ar fi fost făcute la porunca domnitorului Vlad Țepeș (1456-1462), în timpul consolidării Palatului Domnesc (Curtea Veche de astăzi), la 1458. Se pare că o mare parte din subsolul Centrului Vechi este cuprins de pivnițe adânci și boltite, dar și de tuneluri de comunicare, ce se prelungesc către alte zone ale orașului. În urma lucrărilor de restaurare a străzilor din Centrul Vechi, în zona Lipscani, s-au descoperit pivnițe boltite și întărite cu ziduri groase din cărămidă arsă. Sunt pivnițele Hanului Șerban-Vodă, construit între anii 1683-1685, pe locul căruia s-a ridicat mai târziu Banca Națională. Pe vremea când se construia Bulevardul Unirii, s-a descoperit un tunel în zona străzii Negru Vodă, înalt de peste doi metri, căptușit cu cărămidă arsă. Exemplele pot continua cam peste tot în vatra orașului vechi, de o parte și de alta a Dâmboviței. Practic, catacombele bucureștene se întind pe o distanță impresionantă: de la Curtea Veche poți străbate orașul subteran spre Dealul Mitropoliei și Mănăstirea Antim, dar și spre Cișmigiu, de-a lungul actualei străzi Schitu Măgureanu, apoi spre Cotroceni, alte ramificații ducând spre zona Gării de Nord dar și spre Bellu.

Nu doar domnitorii, boierii și neguțătorii bogați aveau acces și foloseau în fel și chip facilitățile Bucureștiului subteran, ci și tâlharii întrepizi. „În prima zi a anului 1829, a avut loc un atac de pomină, când doi haiduci s-au deghizat în colindători și l-au jefuit pe unul dintre cei mai bogați oameni din București.” Tunsu și Grozea – așa se numeau cei doi haiduci care au intrat în casele

logofătului Manolache, după cum povestește și istoricul Dan Falcan, care spune că aceștia i-au luat boierului tot ce avea. Cei doi jefuitori aveau o metodă inedită de a acționa fără a fi prinși: după ce dădeau lovitură, dispăreau prin sistemul de canalizare de sub oraș, extrem de ramificat și atunci (dar îmbogățit, apoi, de Carol I cu un tunel care ducea de la Palatul Regal la prima Gară Regală, situată prin zona Filaret, sau de Ceaușescu, care, prin anii '80, ceruse linie privată de metrou cu stația de bază sub Casa Popoului, aceasta putând fi folosită și ca adăpost antiatomic).

Pe sub Bucureștii din prima jumătate a secolului al XIX-lea, oraș aflat în curs de sistematizare prin aplicarea unor prevederi din Regulamentul Organic (promulgat după războiul ruso-turc finalizat cu Pacea de la Adrianopole din 1829), se întindea, deja, un sistem de coridoare bine pus la punct, pe care cei doi haiduci îl cunoșteau foarte bine. Imediat după ce tâlhăreau niște oameni avuți și fugeau cu pungi consistente de bani și de bijuterii, cei doi haiduci dispăreau în subterane și reușeau de fiecare dată să își facă imediat pierdute urmele. („În zona Panduri, acolo unde l-au jefuit și pe logofătul Manolache, erau foarte multe coridoare. Aveau cam trei metri înălțime și doi lățime.”)

De altfel, ca o recunoaștere a abilității sale extraordinare de a dispărea cu prada de la locul faptei, lui Ioniță Tunsu, capul bandei de hoți ingenioși, i s-a atribuit iute porecla *Năluca*. Ioniță era, ca și un Iancu Jianu, Andr(e) Popa sau Tudor Vladimirescu, oltean, născut la începutul anilor 1800 în comuna Optași. A fost paracliser la biserica Sfântul Gheorghe Vechi de pe Calea Moșilor (pe atunci „Podul Târgului de Afară”), iar episcopul Ilarion al Argeșului avea gânduri mari cu el, „vroia să-l investească cu haina preoției”. „Era un om voinic, frumos, cu știință de carte și cu o voce foarte plăcută”, povestește colonelul Dimitrie

Pappazoglu (1811-1892), autorul unui tom fundamental apărut în anul 1891 – *Istoria fondării orașului București*. „O dată cu începutul războiului ruso-turc din 1828-1829, a început și ciuma în țară. Boala bântuia cu furie, casele se goleau, iar maidanele Bucureștiului erau pline cu cei care, în ploaie și frig, își așteptau sfârșitul. Cei înstăriți, dar și cei care aveau rude la țară, au părăsit orașul.” Și Dimitrie („Dimitrache”/„Tache”) Ghica, tatăl lui Ion Ghica (care avea 13-14 ani), și-a luat familia și s-a refugiat la moșia Ghergani, din județul Dâmbovița, pentru a scăpa de ciuma care, pe la 1830, făcea cumplite ravagii în orașul București. Aici, în jurul stejarului aproape milenar, sub bogatul frunziș, și-a aranjat „sufrageria de vară, în aer liber”.

Într-o seară a fost chemat la poartă de cunoscutul haiduc pentru a fi avertizat. Temut de toți boierii, Tunsu nu fura de la oricine: „Coane Tache, nu mai mânca seara acolo, că ni-e drumul uneori pe aci și, văzându-te la masă, le faci poftă baieților. Să nu mă pomenesc odată că face unul vreo boroboacă!”.

După ce ciuma începuse să atace țara, Tunsu s-a tras la București. „Nu era săptămână lăsată de la Dumnezeu să nu se auză câte o vitejie două de ale lui, *à la* Fra Diavolo. Cu vreo zece zile înainte, călcase la moșie la Cocoșul pe vornicul Tache Ralet, vecinul și vărul nostru; îi luase șaluri, scule, argintărie, tot. Îi lăsase pe dânsul și pe cucoană numai în cămașe”, povestește același Ion Ghica.

Când gruparea lui Ioniță Răspopitul a început să se lăcomească și să dea spargerii la moșiile de lângă Capitală și, apoi, chiar la reședințele boierilor din inima Bucureștilor, plângerile ajunse pe biroul generalului rus Pavel Kiseleff, administratorul țarist al Principatelor Dunărene, s-au înmulțit supărător. Iar acesta a fost efectiv obligat să ia măsuri, să-l prindă și să-l

pedepsească pe haiduc, dând un exemplu explicit de respectare a legii. Kiseleff l-a chemat la el pe influentul boier Iordache Filipescu, care îndeplinea demnitatea de *mare vornic*, cel dintâi membru al divanului, un soi de ministru de interne și de justiție la un loc, automat și staroste al poliției. I-a dat ordinul clar de a organiza o poteră cu scopul de a-l aresta pe Ioniță în mare grabă.

Numai că abilul Tunsu avea iscoade peste tot. Află că generalul Kiseleff avea să meargă la Pucioasa, la tratament. Luă ceata lui, se ascunse în niște tufe, îl prinse în cătarea puștii însă nu-i luă viața. Scrise, în schimb o scrisoare de avertisment: „Înaltă Excelență, om împărătesc ce ești, ai fost adus de Dumnezeu în țara mea ca să faci numai bunătați. Capul Excelenței tale a fost astăzi în gura puștei mele. N-am voit să te omor, căci omoram pe un părinte iubit de țară. Astfel te rog și eu, ca să poruncești gonacilor care mă urmăresc să nu mă omoare când mă vor prinde, căci eu n-am omorât pe nimeni. Ma iscălesc prea plecat al Excelenței Tale, Ioniță”. Kiseleff, sensibilizat de mesajul primit, îi atrase atenția dregătorului Iordache Filipescu să-l captureze pe haiduc fără a-i face vreun rău, altfel riscând să-și piardă funcția atât de râvnită.

Zadarnic, totuși, căci „pe 8 august 1832, Iordache Filipescu, *marele vornic din lăuntru*, trimise agiei dispoziția să se facă potera spre prinderea Tunsului. În duminica următoare, *buluc-bașii* / comandanți, fiecare, a câte o sută de soldați / Iane, Frangulea, Ivanciu și Sava, împreună cu *odobășii* și arnăuții lor, se ascunseră sub podul Grozăvești. Alături, printre tufe, era și o unitate militară comandată de căpitanul Boboc, polcovnicul Mihalache Cincu cu oamenii lui și zece cazaci trimiși de colonelul Iacobson.

Când căruța lui Tunsu /trădat de prietenul lui, căpitanul Ștefan din București/ a ajuns la pod, o salvă de puști și pistoale

s-a abătut asupra sa. Haiducul, cu burta ciuruită și intestinele ieșite afară, a căzut între niște răchiți /pe malul Dâmboviței/, unde a fost găsit de polcovnicul Mihalache Cincu. L-au dus la garda mare rusească, cu chip să-l salveze, așa cum poruncise Kiseleff. După ceasuri de caznă în zadar și dureri groaznice ale rănitului, fără ca doftorii să-i poată scoate gloanțele din corp, i-au cusut burta și rana din spate, dar nu l-au putut pune pe picioare. Agonia a durat până spre ziuă, când își dete sfârșitul.

Haiducul fu înmormântat la marginea drumului ce ducea spre Spitalul Pantelimon, în apropiere de Mărcuța”.

Finul lui Tunsu, Radu Ștefan, cel care l-a trădat, înștiințând poliția de sosirea haiducului în București, pentru a-l prăda pe un anume Căpitan Paraschiva, nu s-a ales, până la urmă, cu recompensa de 1.000 lei promisă, ci cu șase luni de temniță, fiind acuzat că fusese „părtaș și tăinuitor” al jafurilor întreprinse de ceata lui Ioniță. Totuși, a fost eliberat „după presiuni din partea Marii Vornicii, Agiei și Vorniciei temnițelor. Se pare că au schimbat și un judecător ca să-i poată da drumul”.

Trupul neînsuflit al haiducului a fost expus la o biserică din București și a devenit subiectul unui autentic pelerinaj, mulți fiind cei care au venit, din toate colțurile orașului, să-i aducă un ultim omagiu eroului popular. Unii vărsau râuri de lacrimi, iar un bătrân, „a cărui familie fusese ajutată mult de Ioniță, i-a pus mortului un ban de argint pe piept”, după cum narează istoricul George Potra în ampla sa lucrare *Din Bucureștii de ieri*.

Haiducul a sălășluit multă vreme în memoria afectivă a bucureștenilor: „Actuala stradă Ecaterina Teodoroiu se numea, pe la 1852, *Strada Tunsului*. La capătul străzii ar fi existat casa iubitei lui, la care haiducul venea numai după căderea întinericului, când îi aprindea o candelă în fereastră. Pe strada alăturată, a

Semicercului, și-ar fi îngropat Tunsu comoară, sub o casă. Ar fi fost aceeași casă în care a locuit mai târziu Gala Galaction și unde se întâlneau Arghezi și N.D. Cocea”. Alt scriitor, C.D. Aricescu a rememorat într-o poezie cum se juca în copilărie „de-a Tunsu”, iar povestea popularului haiduc bucureștean a făcut istorie și pe scenă, fiind „subiectul unui vodevil în două acte, scris de publicistul Ștefan Mihăilescu, care s-a jucat prima dată pe scena Teatrului Național la 6 mai 1858. Rolul principal a fost interpretat de Matei Millo, maestrul scenei românești din acea vreme”.

Ioniță Tunsu nu a fost singurul bandit care s-a folosit de subteranele Bucureștiului pentru loviturile lui. Astfel, se pare că și Zdrelea, Măruntelu și acoliții lor cunoșteau perfect catacombele Bucureștilor, folosind rețeaua de tuneluri subterane existente încă din secolele al XVII-lea – al XVIII-lea (sau chiar mai de demult!) pentru a fugi cu prada.

Nu era deloc o noutate și nu doar haiducii de modă nouă foloseau tainicele artere de sub străzile orașului. Din vechime apar povești despre „drumuri subterane”, folosite, dintotdeauna, de personajele influente ale feluritelor epoci, după cum atestă și Tudor Arghezi: „Se povestea că boierii cu ișlic și giubele și cucoanele lor, în scurteici de catifea pembe și grenă se duceau să petreacă la Mănăstirea Văcăreștilor pe o cale ascunsă de ochii lumii sau de privirile prevăzătoarelor garnizoane turcești. Drumul de tunel, luminat cu torța, era destul de lat, de vreme ce oaspeții plecau și ajungeau cu careta”.

Din câte s-a putut stabili mai târziu, „ramificațiile aveau ieșiri în zona străzilor Negru Vodă, Sfântul Ion Nou și Piața Unirii, astăzi sistematizate. Era zona vechii *Jitnițe Domnești*, zona unde cămările și hambarele /reședinței voievodale de la Curtea

Veche/, amenajate începând cu secolul al XV-lea, au fost întreținute și extinse aproape cu fiecare domnie. Astfel, după sute de ani, au ajuns să fie două sau trei culoare subterane suprapuse, segmentate pe alocuri de subsolurile și fundațiile construcțiilor moderne, ridicate după 1850”.

Una dintre ramificații, care pornea din Piața Unirii, se îndrepta spre traseul Căii Șerban Vodă. La mijlocul secolului XX, aceste culoare subterane erau ca „două largi galerii paralele, cu plafoanele în arcade extrem de frumoase”, iar „pardoseala era din cărămidă subțire, fapt care indica vechimea construcției”, spune un cercetător al subteranelor din anii 1970-1973, Simion Săveanu.

Scotocind după mai multe informații prin colbul documentelor de arhivă, mai aflăm și alte date interesante: „Marele plan al maiorului Borroczyński de la finele secolului al XVIII-lea plasează în centrul Bucureștilor, deasupra subteranelor, un edificiu denumit Mecet, unde erau găzduiți trimișii Înaltei Porți. Analizându-se materialul de construcție al tunelului, s-a ajuns la concluzia că el datează din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, că avea o lățime de circa 1,5 metri și trecea pe sub strada Negru Vodă. Pivnițele întâlnite în această parte a orașului nu sunt foarte diferite de cele care se mai află ascunse sub străzi precum Șelari, Smârdan, Lipscani și Soarelui.

Dacă, în Evul Mediu, erau folosite fie ca închisoare pentru funcționari domnești clevețitori sau opozanți politici, fie culoare de fugă pentru cei avuți, în cazuri de ciumă sau primejdii venite în grabă, mai târziu, către prima parte a secolului al XIX-lea, culoarele subterane intră în legenda și folclorul orașului. Ultima lor amintire este legată de faptele unor haiduci, care se foloseau de ele pentru a scăpa de puterile arnăuților”.

Un alt „bârlog de odinioară al haiducilor se afla sub Șoseaua Pandurilor, la 10-15 metri adâncime, iar culoarele sale subterane brăzdau cartierul Panduri. Au fost folosite preț de un sfert de veac de vestiții haiduci Tunsu și Grozea”. Câteva informații despre vechile intrări în subteranele medievale au fost culese la începutul anilor ’70: „Pe strada Răzoare, către Drumul Sării, colț cu calea ferată Gara de Nord-Dealul Spirii-Giurgiu (vechea linie ferată), era o cârciumă care purta firma «La Cotroceni». Și aici a fost pe vremuri o gură a tunelului, cei doi proprietari greci ai localului amenajând o parte din galerii pentru depozitarea butoaielor cu vin”.

Historicul Simion Săveanu susține că în 1973 „din curtea caselor din Șoseaua Panduri nr. 125, pornea o galerie care se desfăcea apoi în alte trei ramificații: una trecea pe sub calea ferată, alta pe sub Șoseaua Panduri și ultima către biserica din curtea Palatului Cotroceni”. Potrivit lui Vasile Radu, de la Biblioteca Academiei, care locuia pe strada Doctor Teohari, „tunelul din Panduri avea bolți atât de largi, încât ar putea să meargă pe sub ele un om călare sau care încărcate. Se pare că aceste galerii corespundeau cu cele din strada Cazărmii”.

Subteranele din zona firmei „La Cotroceni” încă erau folosite în 1973 ca „pivnițe pentru băuturi alcoolice”. Pornind de aici, „haiducii Tunsu, Zdrelea și Mărunțelu cunoșteau rețeaua de drumuri subterane. Drumul subteran cel mai frecventat de haiduci a fost sub cârciuma «La Sora», situată peste drum de Institutul Pedagogic. Deducându-se din ea pornea o galerie ce comunica și cu altele și ieșea la mare depărtare, într-o mahala a orașului”. Haiducii de pe la 1810-1840, dar și tâlharii din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, erau bine informați în privința

acestor subterane: „De multe ori, scăpau nevătămați din ghearele oamenilor legii ascunzându-se prin ele”.

Dar, în perioada de delir grandomaniac a lui Ceaușescu, pe când, în 1983-1989, visa să remodeleze din temelii Capitala, „subteranele Bucureștilor au dispărut încetul cu încetul, prăbușindu-se sub planurile de sistematizare ale regimului comunist (...). Peste Dealul Spirii și vecinătățile sale tronează acum Casa Poporului, cu subteranele sale modernizate. O parte misterioasă și interesantă a istoriei orașului a fost îngropată sub visul de mărire al unora”.

La începutul anilor '80, vestea că Ceaușescu dorea ca Armata să-i construiască o rețea subterană secretă care să facă legătura între Casa Poporului și Aeroport a făcut mare valvă. Nici până în ziua de astăzi nu s-a putut demonstra dacă această linie secretă există cu adevărat sau este doar un mit. Și asta pentru că Serviciul Român de Informații refuză accesul în subteranele Casei Poporului, acolo de unde se consideră că ar fi trebuit să pornească linia de metrou prezidențială.

Potrivit acestui mit urban, Nicolae Ceaușescu ar fi ordonat să i se construiască, imediat după '80, o linie de metrou specială, ascunsă de ochii lumii, pe care să poată circula în cazuri extreme. În anii '80, soții Ceaușescu se gândeau să se refugieze în subteran și să fugă cu metrourul spre aeroport în cazul unor lupte de gherilă urbane!

Oficialii Metrorrex admit existența unui tunel între Casa Poporului și Izvor, dar spun că scopul acelei construcții subterane este altul. „Este un tunel de apărare, nu a existat niciodată un metrou prezidențial care să circule pe ruta aceasta”, susținea directorul companiei.

Istoricii au și ei o variantă. „S-a discutat mult la începutul anilor '80 despre proiectul metroului prezidențial, am auzit de el. Știu sigur însă că prin aceste tunele președintele circula cu o barcă pneumatică.

Avea traseu subteran de la Comitetul Central de-atunci, în care acum funcționează Ministerul de Interne, și se bifurca către magazinul Muzica, Palatul Regal și Biserica Kretzulescu”, punctează istoricul Dan Falcan de la Muzeul de Istorie a Bucureștiului.

Falcan explică această obsesie a lui Ceaușescu pentru tuneluri ascunse ca fiind de fapt cea mai bună variantă de a se ascunde din fața unor revolte sociale care se anunțau pentru acea vreme. Practic, ar fi fost construite cu gândul că vor fi de fapt singura lui scăpare. „Am cerut de mai multe ori aprobare să cercetez aceste tuneluri, dar m-am izbit de refuzul SRI, în a căror administrare sunt aceste spații subterane”, a mai afirmat Falcan.

Bucureștenii erau atât de obișnuiți cu mofturile dictatorului, încât nu s-au îndoit deloc de faptul că acesta chiar și-ar fi construit un „metrou personal”. În schimb, cei care aflau, nu aveau voie să sufle o iotă despre acest proiect.

„La vremea aceea nu se putea discuta nimic despre asta. Chiar dacă trăgeai ceva cu urechea pe la ingineri, informațiile trebuiau să iasă repede prin cealaltă ureche, altfel riscai să ajungi rău! Am auzit că s-au început lucrările unei linii de metrou dinspre Casa Poporului către Otopeni, ca de acolo să poată fugi Ceaușescu la nevoie, cu avionul. În prima fază lucrările s-au început spre stația Izvor, cea mai apropiată cale de rulare”, a mărturisit Gheorghe A., unul dintre foștii angajați ai Întreprinderii Metroul București de la acea vreme.